

TILL ANNA CATHARINA ULFELDTS BIOGRAFI

AV

KRISTER GIEROW.

Under arbete inom universitetsbiblioteket i Lund med en del brev tillhörande De la Gardieska arkivet kom i min hand ett brev till greve ADAM CARL DE LA GARDIE daterat den 15/4 1709 under-tecknat ANNA CATHARINA ULFELDT. Brevets innehåll var icke av större intresse, däremot verkade underskriften i förstone ganska förbryllande. Av Danmarks Adels Aarbog (Aarg. 40, 1923, s. 535) och Anreps Svenska adelns ättar-taflor (bd. 4, s. 470) kunde nämligen den uppgiften hämtas, att Anna Catharina Ulfeldt avlidit den 5/10 1678, och i Elgenstiernas genealogi över ätten Ulfeldt (Den introducerade svenska adelns ättartavlor bd. 8, s. 488) återfanns samma uppgift. Däremot anför Elgenstierna i genealogien över ätten Skytte (Anna Catharina Ulfeldt var g. m. generalen och guvernören över Skåne CARL GUSTAF SKYTTE) jämte detta datum även andra uppgifter inom parentes. Med hänvisning till den svenska riddarhus-genealogien, enligt vilken Anna Catharina Ulfeldt skulle ha levat på Sinclairsholm så sent som 1695, anges nämligen såsom möjligt dödsår 1698 (1678 är väl då tänkt som en felläsning), och därjämte anföres året 1679 med åberopande av professor Arthur Stilles interfolierade exemplar av Anreps Svenska adelns ättar-taflor, vilket årtal enligt Stille är belagt genom ett brev från C. G. Skytte till fältmarskalken MAGNUS STENBOCK, ingående i Eriksbergs arkiv.

Uppgifternas brist på överensstämmelse väckte mitt intresse och kom mig att närmare efterforska de notiser som kunde samlas beträffande Anna Catharina Ulfeldts dödsår. Hennes härstamning och ställning syntes mig också motivera en sådan undersökning. Som dotter till riksrådet EBBE ULFELDT och dotterdotter till CHRISTIAN IV i dennes äktenskap med KIRSTINE MUNK tillhörde hon Danmarks

högadel, och sedan fadern övergått i svensk tjänst var hon att räkna till de högsta spetsarna inom den nya skånska adeln. Och genom sitt giftermål med den ovannämnde guvernören Carl Gustaf Skytte blev hon även befreundad med den svenska högadeln.

Såväl år 1678 som 1679 kunde omedelbart avföras ur diskussionen om Anna Catharina Ulfeldts dödsår med hjälp av tryckta källor. I den likpredikan, som hölls av professorn vid Lunds universitet JOHANNES WINSLOW över Ebbe Ulfeldt och hans maka vid deras gravsättning i Trefaldighetskyrkan i Kristianstad år 1689, omnämnes, att Ulfeldt vid sin död år 1682 haft fem barn, en son och fyra döttrar, „hwar af Sohnen med 1. Dotter är för sine kiäre Föräldrar i vägen, och dhe andre 3. Döttrar ännu i sorgen efterlefwa“. Danmarks Adels Aarbog upptager också mycket riktigt fem barn till Ebbe Ulfeldt nämligen: 1) CHRISTIANA f. 1643 d. 1644, 2) ANNA CATHARINA, 3) en son f. och d. 1650, 4) CHRISTIANE f. 1653 d. 1716 och 5) SOPHIA MARIA f. 1660 d. 1706. Av denna likpredikan kan alltså obetingat den slutsatsen dragas, att Anna Catharina Ulfeldt var i livet 1682 vid faderns död och även 1689 vid hans gravsättning. Nämnas kan även, att hon står upptagen bland arvtagarna i Ebbe Ulfeldts testamente, som är dateret den 29/1, dagen före hans död. (Testamentet finnes avtryckt i Pehr Johnsson, Ovesholm, 1924.)

Dessa fakta ställde Stilles av Elgenstierna återgivna notis om att Anna Catharina Ulfeldt avlidit år 1679 i en något egendomlig dager. Genom välvilligt tillmötesgående av friherre CARL BONDE, Eriksberg, har jag haft tillfälle att genomgå de brev från C. G. Skytte till Magnus Stenbock, som av Stille angivits som källa. Någon uppgift om att brevskrivarens hustru skulle ha avlidit 1679 kunde jag icke finna där. Däremot lämnar Skytte i ett brev av den 6/1 1708 den upplysningen, att han och hans hustru på grund av opasslighet tyvärr icke kunnat personligen göra sin nyårsuppvaktning i Malmö residens. Hon var alltså detta år fortfarande i livet och det ovannämnda brevet från henne till Adam Carl De la Gardie av år 1709 behövde alltså icke vara någon mystifikation. Ur de skytteska breven på Eriksberg kunde emellertid även en terminus ante quem fastställas. I ett brev till Stenbock den 24/5 1711 söker nämligen Skytte utverka officersfullmakt för sin „sahl. hustrus systersohn JOHAN RIDDERSCHANTZ“. (Anna Catharina Ulfeldts syster Sophia Maria var gift med överstelöjtnanten JOHAN RIDDERSCHANTZ, vars son Johan fick konfirmation på sin fullmakt som ryttmästare den 11/12 1711.)

En kontroll i Stilles exemplar av Anreps Ättar-taflor, som numera

ingår i Linköpings stifts- och landsbiblioteks samlingar, visade emellertid, att Elgenstierna återgivit Stilles anteckningar oriktigt. Stille har i bd. 3 vid s. 7979 (ätten Skytte) bl. a. följande notis: „Generalen C. G. Skytte dog natten mellan 11 och 12 juni 1717, begr. i Råbelöfs kyrka. Hans fru Anna Catharina Ulfeldt dog *icke* 1678, utan 1709“, och i bd. 4 vid s. 470 (ätten Ulfeldt): „Datum för Anna Catharina Ulfeldts död är oriktigt. Suppliker och skrivelser från henne år 1708 finnas i Sk. Guvernem. arkivet. Skytte skref till Stenbock i nov. 1709, att hon då skulle begravas“. Något brev från Skytte till Stenbock från nov. 1709 har jag icke påträffat bland de skytteska breven på Eriksberg ej heller bland ingående handlingar till guvernören i Skånska guvernementets arkiv (Landsarkivet i Lund). Det finns dock ingen anledning att betvivla Stilles uppgift att Anna Catharina Ulfeldt avlidit år 1709, allra helst som genom andra handlingar kunnat påvisas att dödsfallet i varje fall måste ha inträffat mellan 1708 i januari och 1711 i maj.

Ur Stilles anteckningar har Elgenstierna f. ö. även hämtat uppgiften om Carl Gustaf Skyttes död, som inträffade den 12/6 1717. Stille anför även en uppgift hämtad ur ANDREAS RHYZELIUS' självbiografi (utg. av J. Helander i hans avhandling Biskop A. O. Rhyzelius och hans anteckningar om sitt lefverne, 1904. Skrifter utg. af Kyrkohist. fören. 3:2, 1901), enligt vilken Skytte skulle ha avlidit först den 26. maj 1718. Uppgiften betecknas av Stille som oriktig, och stöder sig härvid på en uppgift i Malmö S:t Petri församlings kyrkobok. Notisen hos Rhyzelius förefaller visserligen i sin detaljerade utformning ganska vederhäftig, men det kan med lätthet konstateras, att Stille haft rätt i sitt bedömande av densamma. De utgående skrivelserna från guvernörsämbetet äro under första delen av år 1717 undertecknade av Skytte själv, därefter t. o. m. den 10. juni i regel av någon lägre ämbetsman „under hans Exc:s opassligheet“. Fr. o. m. den 13/6 likaså av någon tjänsteförrättande „under Vacansen“.